

Problem szkodliwych treści

Dowiesz się:

- Czym są szkodliwe treści i dlaczego stanowią zagrożenie dla dzieci i młodzieży.
- Jakie mechanizmy sprawiają, że oddziałują na emocje i rozwój młodych ludzi.
- Dlaczego wiek i poziom rozwoju dziecka mają znaczenie dla odbioru treści
- Jaka jest skala problemu.

Dzieci i nastolatki spędzają coraz więcej czasu na skrolowaniu mediów społecznościowych, oglądaniu filmików, graniu, komunikowaniu się. W sieci zaspokajają ciekawość i poszukują odpowiedzi na pytania, z którymi czasem nie zwracają się do dorosłych. Często napotykają niestety na treści, które są dla nich nieodpowiednie i szkodliwe. Mogą je przerazić, zniekształcić ich spojrzenie na siebie i innych, uczyć przemocy lub wzmacniać uprzedzenia.

Skala kontaktu dzieci i młodzieży ze szkodliwymi treściami jest wysoka – a wiele z nich doświadcza ekspozycji na takie materiały regularnie, często bez wiedzy dorosłych.

Czym są szkodliwe treści?

Szkodliwe treści to takie materiały, które mogą negatywnie wpływać na rozwój psychiczny, emocjonalny lub społeczny dziecka. To nie tylko treści nielegalne (np. przedstawiające wykorzystywanie seksualne dzieci), ale też legalne, ale niedostosowane do wieku i wrażliwości młodych odbiorców. Mogą budzić lęk, wstyd, dezorientację, wywoływać natrętne myśli, prowadzić do obniżenia samooceny, naśladownictwa i zmian w zachowaniu.

Wiek ma znaczenie

Dziecko w wieku przedszkolnym czy wczesnoszkolnym nie ma jeszcze ukształtowanej zdolności do krytycznego myślenia. Nie odróżnia fikcji od rzeczywistości, nie rozumie ironii ani konwencji. Przeżywa dosłownie to, co widzi. Może autentycznie bać się animacji lub filmiku, który dla starszych dzieci będzie nieszkodliwy. U dzieci młodszych występuje też wyższe prawdopodobieństwo naśladownictwa –

powtarzania słów, zachowań, reakcji. Ich mózg intensywnie się rozwija i nie potrafi jeszcze selekcjonować bodźców.

Nastolatki są bardziej dojrzałe poznawczo, ale nadal emocjonalnie i tożsamościowo wrażliwe. Treści, z którymi mają kontakt, kształtują ich światopogląd, normy społeczne i granice moralne. Wpływają na ich samoocenę, relacje z rówieśnikami, sposób wyrażania emocji. Nawet jeśli nastolatek nie reaguje otwartym łękiem, przekaz może normalizować przemoc i inne negatywne postawy społeczne, znieczulić na krzywdę, wypaczać obraz rzeczywistości.

Wybrane kategorie szkodliwych treści

Pornografia

Dzieci i nastolatki często natrafiają na treści pornograficzne przypadkiem lub z ciekawości. Kontakt z nimi może prowadzić do zniekształcenia obrazu bliskości, relacji i cielesności. U młodszych dzieci wywołuje szok, wstyd, dezorientację. Nie potrafią one jeszcze odróżnić tego, co realne, od tego, co inscenizowane i często nie rozumieją, co właściwie zobaczyły. U nastolatków – pornografia bywa źródłem presji, by wyglądać i zachowywać się zgodnie z pornograficznym przekazem. To prowadzi do niezdrowych przekonań o relacjach, oczekiwaniach wobec siebie i innych, a także do ryzykownych zachowań seksualnych oraz problemów z samoakceptacją.

Z raportu NASK „Nastolatki wobec pornografii cyfrowej” (2022) wynika, że ponad połowa nastolatków ogląda materiały pornograficzne. Średni wiek pierwszego kontaktu z tego typu treściami online to niespełna 11 lat. Aż 60% dzieci i młodzieży nigdy nie rozmawiało z rodzicami na temat pornografii.

Patotreści

Patotreści to nagrania i transmisje ukazujące zachowania patologiczne: przemoc, wulgaryzmy, libacje, upokarzanie innych, łamanie prawa. Często mają formę transmisji na żywo lub tzw. shortsów, czyli dynamicznych klipów w mediach społecznościowych. Część z nich dociera również do dzieci, które oglądają takie materiały bez krytycznej oceny i świadomości, że są one przeznaczone dla dorosłych. Wielu twórców patotreści to influencerzy, którzy cieszą się dużą popularnością – również wśród dzieci. Ich obecność w mediach społecznościowych może sprawiać wrażenie, że są to osoby godne zaufania, co obniża czujność zarówno dzieci, jak i rodziców. Tymczasem treści, które publikują, są często skrajnie wulgarne, przemocowe i mogą mieć poważnie szkodliwy wpływ na rozwój młodych odbiorców. Znane są też przypadki uwodzenia dzieci przez patoinfluencerów (m.in. Pandora Gate).

Młodsze dzieci nie rozumieją, że patotreści to zazwyczaj wyreżyserowane sytuacje obliczone na zasięgi i zarobek – odbierają je jako realne. Może to wywoływać u nich lęk, niepokój i dezorientację. Dla nastolatków patonadawcy wyznaczają dodatkowo standardy obecności w sieci, gdzie nadrzędnymi wartościami są popularność i pieniądze – bez względu na formę i treść. Tego typu materiały normalizują przemoc, agresję i pogardę wobec innych oraz modelują styl nadawania w sieci obliczony na szybki zarobek za wszelką cenę, a nawet realne agresywne zachowania poza siecią.

Z raportu Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę „Patotreści w internecie – raport o problemie” (2019) wynika, że 84% nastolatków w wieku 13–15 lat słyszało o patotreściach, a 43% ogląda je regularnie – przynajmniej raz w tygodniu.

Mowa nienawiści

Obrażanie, wykluczanie i pogarda wobec osób z powodu ich wyglądu, pochodzenia, niepełnosprawności, orientacji czy wyznania to niestety częsta kategoria internetowych treści - pomimo, że duża część takich materiałów łamie nie tylko regulaminy serwisów, ale też prawo. Mowa nienawiści często przybiera formę memów, komentarzy, ironicznych nagrań czy filmików, które w oczach młodych

ludzi mogą uchodzić za zabawne. Dzieci uczą się, że wyśmiewanie inności to normalne, uprawnione zachowanie. Z czasem mogą przejmować styl, język, mechanizmy wykluczania. Nawet bez takiego zamiaru mogą stać się sprawcami przemocy.

Te dzieci, które same należą do mniejszości, mogą doświadczać silnego poczucia zagrożenia i wykluczenia, co wpływa na ich poczucie własnej wartości i bezpieczeństwa w relacjach.

Co trzeci nastolatek w Polsce zetknął się z mową nienawiści w internecie (EU Kids Online 2018).

Szkodliwe wzorce urody

Internet promuje jednoznaczny, nierealistyczny obraz wyglądu: szczupła sylwetka, idealna cera, brak niedoskonałości. Dzieci bardzo szybko zaczynają porównywać się do influencerów czy celebrytów. Może to wywoływać od najmłodszych lat przekonanie o tym, że wygląd wyznacza wartość człowieka. U nastolatków powodować może stosowanie filtrów, retuszu, presję, by się „poprawić”. Często prowadzi to do niechęci do własnego ciała, obniżonej samooceny, a w skrajnych przypadkach do zaburzeń odżywiania, depresji i izolacji społecznej.

Z badania Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę „Wpływ korzystania z social mediów na postrzeganie swojego ciała przez nastolatki_ów” (2021) wynika, że aż 43% dziewcząt i 22% chłopców poprawia swój wygląd na zdjęciach przed ich publikacją, a 32% nastolatków chciałoby wyglądać jak osoby, które obserwują w internecie. Ponad jedna trzecia badanych stresuje się oceną, jaką mogą otrzymać ich zdjęcia lub filmy, a 9% deklaruje, że nienawidzi swojego ciała.

Przemoc

Przemoc jest obecna we wszystkich formach internetowych treści – od kreskówek, przez filmy, po filmiki popularne w mediach społecznościowych. Część tych materiałów to treści akceptowane dla starszej publiczności, ale nieodpowiednie i szkodliwe dla młodszych dzieci. Pozostałe, to treści potencjalnie szkodliwe niezależnie od wieku odbiorcy – jak realistyczne sceny znęcania się nad ludźmi, zwierzętami, realne sceny wojenne, dokumentacje wypadków itp.

Dzieci nie rozumieją, że niektóre z tych treści są inscenizowane – przeżywają je jako realne i zagrażające. Może to prowadzić do silnych reakcji lękowych, wycofania, problemów ze snem i napięcia emocjonalnego. Dla nastolatków kontakt z brutalnymi treściami może być fascynujący, ale w efekcie znieczulający – przemoc staje się czymś „normalnym”, przestaje wywoływać współczucie, a nawet może być traktowana jako forma rozrywki.

Zachowania autodestrukcyjne

To szczególnie niebezpieczna kategoria szkodliwych treści, ponieważ może prowadzić do poważnych zaburzeń psychicznych i urazów fizycznych u dzieci i młodzieży. W internecie krążą materiały, które zachęcają do samookaleczania, stosowania restrykcyjnych diet, a nawet popełnienia samobójstwa. Często mają one postać wpisów na forach, blogach, w mediach społecznościowych czy zamkniętych grupach, które mogą się wydawać wiarygodnym wsparciem psychicznym, a w rzeczywistości wzmacniają autodestrukcyjne postawy.

Młodsze dzieci mogą nie rozumieć w pełni znaczenia i konsekwencji przedstawianych działań, ale powtarzają zasłyszane czy zobaczone komunikaty, próbują naśladować zachowania bohaterów filmików. U nastolatków takie treści szczególnie silnie oddziałują w sytuacjach kryzysu emocjonalnego, niskiej samooceny lub samotności.

Fałszywe informacje (fake news)

Fake newsy mogą mieć formę memów, postów, tweetów czy nagrań, które mają za zadanie wzbudzić emocje i wpłynąć na opinię publiczną. U dzieci i nastolatków brak umiejętności krytycznego myślenia może prowadzić do uznania fałszywego przekazu za prawdę. Może to skutkować nieufnością wobec otoczenia, błędnym obrazem rzeczywistości i wzrostem lęku.

Młodsze dzieci są szczególnie podatne na dezinformację ze względu na brak doświadczenia i umiejętności selekcji treści. Nastolatki, mimo większej świadomości, często podchodzą bezrefleksyjnie do informacji krążących w sieci. Zjawisko to jest wykorzystywane m.in. przez twórców kont dezinformacyjnych.

Ponad 40% młodzieży twierdzi, że w internecie nie można odróżnić informacji prawdziwych od fałszywych (Nastolatki 3.0, NASK, 2023)

Niebezpieczne challenge

Wyzwania internetowe, czyli tzw. challenge, to popularna forma aktywności w sieci. Czasem to zachowania i trendy zabawne lub kreatywne, coraz częściej jednak przekraczające granice bezpieczeństwa i zdrowego rozsądku. Niektóre z nich polegają na wykonywaniu ekstremalnych, ryzykownych czynności, takich jak podduszanie się, zażywanie nieznanych substancji czy robienie sobie zdjęć w niebezpiecznych miejscach.

Dla dzieci może to być forma zabawy lub chęć przynależenia do grupy, dla nastolatków – sposób na zdobycie popularności. Tymczasem skutki mogą być tragiczne: utrata zdrowia, uszczerbek na psychice, a w skrajnych przypadkach – śmierć. Młodzi ludzie często nie zdają sobie sprawy z konsekwencji lub lekceważą ryzyko, chcąc zaimponować rówieśnikom.

W badaniu Nastolatki 3.0 (NASK, 2023) trzech na dziesięciu badanych przyznało, że w ostatnim roku wzięło udział w wyzwaniu, w którym mogło dojść do narażenia życia lub zdrowia fizycznego/psychicznego – ich samych lub innych osób.

Pamiętaj:

- W internecie dostępnych jest wiele treści, które mogą stanowić realne zagrożenie dla Twojego dziecka.
- Dzieci często nie rozumieją znaczenia tego, co widzą – mogą odczuwać lęk, wstyd lub naśladować niebezpieczne zachowania.
- Nastolatki mogą odczuwać silną presję związaną z oceną, porównywaniem się z innymi i obecnością w mediach społecznościowych.
- Szkodliwe treści mogą oddziaływać długofalowo.

Przeczytaj:

[Patotrześci w internecie. Raport o problemie \(2019\)](#)

[Dezinformacja. Jak się przed nią chronić?](#) (2022) - bezpłatny poradnik aut Anny Mierzyńskiej, wyd. Fundacja Orange.